

*Еммануїл АНДРУЛАКІС,
Повірений у справах Грецької Республіки в Україні*

«ХІБА З НАМИ ТАКОГО НЕ БУЛО?»

Оригінал статті написано українською мовою

На момент написання цього тексту (18 квітня 2024 року. — *Ред.*) повномасштабне вторгнення росії¹ в Україну триває вже третій рік, хоча наступ планували завершити за кілька днів або тижнів. «Місія», або «сво», спочатку мала виглядати як «зовнішній переворот», «другий Будапешт 1956-го» чи «Прага 1968 року». Імперіалістичний сусід прагнув повалити «київський режим», щоби встановити своїх маріонеток і втягнути країну в нову еру напівтоталітаризму, неоолігархізації та контролю над суспільним життям. За задумом агресора, народ України мав із квітами зустріти неорадянського «рятівника», який відірвав би його від спокус «колективного Заходу» і повернув у російські обійми.

Але «сво» (бо українці, на думку тих, хто сидить у кремлі, не заслуговують на слово «війна»), колонізована фантазією панросійських націоналістів, зазнала поразки через щось, що доти здавалося, мабуть, неймовірним: через тотальне відродження демократичної нації та її політичну мобілізацію. У світовій історії таке відбувається не вперше. Робесп'єр колись сказав: «Найбільш екстравагантною ідеєю, яка може народитися в голові політичного мислителя, є віра в те, що людям достатньо увійти зі зброєю в руках до чужого народу і сподіватися на прийняття його законів і конституції. Ніхто не любить озброєних місіонерів; перший урок природи і розсудливості — дати їм відсіч як ворогам»².

¹ Згідно з висновком Інституту мовознавства імені О.О. Потебні НАН України (вх. № 1404/23 від 15.09.2023), написання назв «російська федерація», «росія» тощо з малої букви можна не кваліфікувати як відхилення від норм української мови в неофіційних текстах.

² Robespierre, M. (1792) *Discours de Maximilien Robespierre sur la guerre*. Paris: Société des amis de la constitution, p. 18.

Через військову мобілізацію, жертви, внутрішню солідарність і численні громадські рухи Україна знову оприявила себе перед світом. Цього разу динамічніше, ніж, наприклад, у період 1917–1921 років. Але найголовніше — вона заново відкрилася сама собі. Жорстокості набагато сильнішого супротивника Україна протиставила національно-демократичну перспективу і нову політичну ідентичність. Ту, яка мирно (1991 р.) або революційно (2004 і 2014 рр.) визначає новий суспільний договір та охоплює всіх, хто поділяє мрії про країну, довіру до державних інституцій і бачення спільного майбутнього. Ту, яка формувалась ідеологічними протистояннями і політичними діями, — ця політична нація вже зробила зарубку у своїй історії.

Натомість російська імперіалістична риторика перетворилася на лють і геноцидні настрої. Меседж демілітаризації та денацифікації дуже швидко виродився у воєнні злочини та злочини проти людства, депортації дорослих і дітей, тортури, масовані удари по енергетичній інфраструктурі. Війна зрештою обернулася на протистояння двох систем: одної, яка вважає світ статичним і розділеним, є ієрархічною й авторитарною і бачить шлях змін у суспільстві лише зверху; і другої, котра розуміє світ цілісним, енергійним, рівноправним і очікує змін як спонтанної політичної і відкритої еволюції.

Звісно ж, постає питання: як світова спільнота має на все це реагувати? Кілька років тому, намагаючись описати людську нездатність передбачити певні явища, ліванський інтелектуал Насім Талеб створив гіпотезу «чорного лебедя». За його словами, цей феномен має три основні характеристики: «рідкість, екстремальний вплив і ретроспективна (але не проспективна) передбачуваність»³. Логіка «чорного лебедя» робить те, чого ми не знаємо, набагато актуальнішим за те, що нам відомо.

У нашій ситуації «чорним лебедем» став не напад росії, а опір України. Багато хто не очікував такої стійкості від України, що боротьба триватиме не три дні, а ось уже третій рік. Успішна протидія сильнішому ворогові — рідкість. Протилежне підтверджував наш непохитний «реалізм». Але український опір змінив перебіг подій, а разом із ним — і наратив усередині держави й за кордоном: майже 50 країн вирішили допомагати Україні, геополітична мапа змінилася. І війна, яка, на думку тих, хто її планував, мала бути локальною, набула глобальних масштабів, тобто надзвичайного впливу. Ба більше, сьогодні ми намагаємося зрозуміти політичні та культурні корені менталітету цілого народу, щоб пояснити його опір, — ось де ретроспективна, але не проспективна, передбачуваність «чорного лебедя». На жаль, ми почали вивчати це більше лише під час війни.

³ Taleb, N. N. (2008) *The Black Swan: The Impact of the Highly Improbable*. Harlow, England: Penguin Books, p. 17.

Протидія значно численнішому і сильнішому супротивникові — це вже славний спадок в історії країни, і я впевнений, що завдяки винахідливості, героїзму та згуртованості українського народу буде написано ще багато золотих сторінок про інші перемоги. Сьогодні ж ми перебуваємо в напрочуд критичному моменті. Світ, у якому триває така велика війна, змінюється, і багато в чому через війну. Зі свого боку, ми аж ніяк не маємо права вказувати Україні, як використовувати цей новий динамізм у новому політичному та геополітичному середовищі, головним учасником якого вона точно буде. Політична природа відновленої нації й опора на людські цінності є достатнім захистом від недемократичного ризику. Але цього явно недостатньо для остаточної перемоги на полі бою, оскільки, як ми знаємо, значна частина битви ведеться за іноземної підтримки, яка насправді не рівноцінна боротьбі та жертвам українського народу.

Наостанок хотів би пояснити заголовок цього тексту. Це фраза зі статті грецького публіциста, який далекого 1877 року, проаналізувавши історію козаків (!), писав, що «повернення української нації на європейську політичну арену є однією з етнологічних вимог сучасності. Хіба з нами такого не було?»⁴. Він мав на увазі дев'ятирічну війну за незалежність грецького народу проти Османської імперії на початку XIX століття. Ці слова, сказані в несподіваний час у такій країні, як Греція, стають відверто пророчими. Можливо, наступного разу, якщо ми придивимось уважніше, то виявимо елементи, які зроблять «чорного лебедя» Україні менш неочікуваним.

Зараз важко і безвідповідально прогнозувати, чим закінчиться російсько-українська війна. Безсумнівне одне: становище України у світі змінилось і вийшло на новий етап. Тому що ця держава не просто повертається додому, — вона робить його кращим, бо нагадує нам, за що варто боротися. Це її вибір, і ми повинні його реалізувати.

⁴ Οικονόμου, Α. (1877) 'Ρωσική Εθνογραφία', *Οικονομική Επιθεώρησης*, 51(5), σ.123.